

Innledning

- La meg begynne med å vise til scenariearbeidene i MFU, som omfattet et stort antall ulike scenarier, disse kan organiseres og sorteres etter ulike kriterier
- En måte å organisere dem på er å dele dem inn etter hhv geografi og type – dvs skille mellom konflikter i hhv våre egne nærområder og konflikter i den større omverden, og konvensjonelle i motsetning til asymmetriske konflikter
- Da fremkommer det en matrise som gir oss et analyseverktøy for å beskrive konfliktenes politiske bakgrunn...
-dette gjør det mulig i neste omgang å operasjonalisere utfordringene militært, dvs si noe om hvordan militærmakt antagelig vil bli brukt i de forskjellige hovedscenarier for at det skal være konsistens mellom maktbruken og dens politiske forutsetning
- I denne forbindelse vil jeg begrense meg til å omtale konvensjonelle konflikter som berører Norge og norske interesser i våre egne nærområder direkte - ikke fordi internasjonale operasjoner eller asymmetriske utfordringer ikke er reelle nok, men fordi jeg oppfatter at de faller utenfor rammen for dagens diskusjon

Generelt om aktører og interesser, mulig konfliktnivå, militære styrkers relevans og rolle

- Russland er den dominerende aktør i våre nærområder, det dimensjonerende scenario er derfor en bilateral norsk-russisk konflikt
- Alternativt kan man teoretisk se for seg også andre konstellasjoner, men det ligger uansett implisitt i sakens natur at vi da snakker om en stat eller en koalisjon av stater med overlegne militære kapasiteter sammenlignet med Norge
- Bakgrunnen for konflikten kan være uenighet om politiske, militær-strategiske, økonomiske eller andre forhold
- Vi må videre forutsette at internasjonal støtte og sympati ikke nødvendigvis vil være utvetydig på norsk side i enhver slik konflikt, slik vi kunne regne med under den kalde krigen
- Likevel vil det – selv når vi snakker om Russland - være i motpartens politiske interesse å holde konflikten bilateral, dvs unngå opptrapping utover et visst nivå, nettopp fordi det er den bilaterale asymmetrien i forhold til småstaten Norge som gir størst politisk fordel
- Handlingsrommet for bruk av militærmakt er således begrenset også fra motpartens side, sammenlignet med hva tilfellet var med den kalde krigens invasjonstrussel
- Dette handlingsrommet omfatter med andre ord de interessene som på den ene side er viktige nok for ham til å ta den politiske belastningen som enhver bruk av militærmakt innebærer, men der maktbruken på den annen side likevel må holdes på et nivå som ikke umiddelbart utløser alliansens forpliktelser overfor Norge
- Det norske forsvarets strategiske rolle i konflikthåndtering med omverdenen er å dermed gjøre dette handlingsrommet så lite som mulig, eller helst fjerne det helt, ved den måten vi strukturerer og bruker våre knappe militære styrker på

Operasjonalisering av utfordringen

- Hvis militærmakt likevel tas i bruk mot oss, vil det mest sannsynlig være i form av en militæraksjon som

- o anvender begrensede styrker

- o rettes mot viktige militære eller økonomiske mål

- o for øvrig har begrenset geografisk utstrekning og kort varighet

- o med større sannsynlighet rettes mot sjø- eller luftterritoriet og tilgrensende områder enn mot landterritoriet, nettopp for å begrense risikoen for rask alliert inngripen

- o har høy lokal intensitet og meget kort strategisk varsel, fordi den kan gjennomføres med stående styrker

- Formålet vil dermed ikke være territoriell ekspansjon, men en maktdemonstrasjon rettet inn mot å påvirke den norske regjeringens standpunkt i et bilateralt tvistesporsmål

- Som hovedregel vil tre forutsetninger måtte oppfylles for at norsk bruk av militærmakt utover det rent fredsoperative da skal være både politisk og militært mulig og troverdig:

- o Konfliktens tema må i utgangspunktet oppfattes å være så viktig at militær maktbruk – altså krigshandlinger – anses som både politisk og moralsk forsvarlig og nødvendig. Dette representerer i dagens Norge en betydelig terskel, og tilsier som allerede nevnt at det må dreie seg om grove krenkelser eller anslag mot norsk suverenitet eller territoriell integritet, dvs ikke alle norsk-russiske eller andre bilaterale konfliktspørsmål er med andre ord så viktige at en opptrappet bruk av militærmakt er noe hensiktsmessig eller tenkelig virkemiddel fra norsk side

- o Den folkerettslige legitimitet ved norsk bruk av makt må videre være helt udiskutabel - dvs kunne sanksjoneres av FNs sikkerhetsråd - gitt vår høye internasjonale profil på dette området

- o Norge må kunne regne med alliert politisk og militær støtte, for at militærmakt skal være troverdig overfor en stormakt eller koalisjon av mindre stater

- Her skjemmes etter min vurdering den norske debatten av et noe unyansert syn på utfordringene, derved at bruken av militære maktmidler fremstilles som om det eksisterer et slags eskaleringskontinuum fra ressursjurisdiksjon i folkerettslig omdiskuterte områder til udiskutabelt legitimt forsvar av suverenitet og territoriell integritet

- I realiteten snakker vi her om to forskjellige forutsetninger for bruk av makt, der militærmakten følgelig spiller to prinsipielt forskjellige roller

- Den håndhevelse av avgrensede suverene rettigheter Norge bedriver f.eks i Vernesonen, først og fremst ved hjelp av Kystvakten men også i noen grad Marinen, dreier seg om at vi ved hjelp av en tydelig men likevel avgrenset bruk av militære maktmidler søker å skape folkerettslig presedens for det norske forvaltningsregimet, ved å tvinge eventuelle utfordrere til mer omfattende maktbruk, hvis de ønsker å utfordre regimet

- Vår tanke er med andre ord at den internasjonale politiske belastning som ville følge av slik maktbruk - kombinert med at alle vet at en forsvarlig ressursforvaltning til syvende og sist er i den felles interesse - skal gjøre at andre aktører avstår fra å utfordre regimet

- Det sier seg likevel selv at i et slikt scenario, der vi folkerettslig kan sies å være på noe tynnere is, og der vi ikke kan regne med alliert politisk og militær støtte, er i en meget delikat situasjon, dersom en stormaktsaktør først velger å ta belastningen og utfordre regimet - spørsmålet blir da om en eventuell norsk trussel om opptrapping av maktbruken er politisk og militært troverdig

- Mitt hovedpoeng er følgelig at de resonnementene som styrer maktbruken i disse scenariene åpenbart er tuftet på en annen logikk enn den som styrer maktbruken i et scenario der vi for det første har folkeretten helt udiskutabelt på vår side, og der vi i tillegg av samme årsak kan påregne alliert politisk og militær støtte

- Merk at jeg med dette ikke sier at krisehåndtering i Vernesonen eller Smutthullet støttet til bruk av Kystvakten eller andre militære maktmidler er en bløff – men jeg sier at krisehåndteringen da må ta hensyn til at de forutsetningene militærmakten brukes under er andre og forskjellige fra de som gjelder når det går på suvereniteten og den territorielle integriteten løs.

Forsvarets rolle dersom forutsetningene for bruk av makt er oppfylt

Dersom forutsetningene for mer omfattende bruk av makt er oppfylt, vil Forsvarets rolle kunne oppsummeres slik

- ved en demonstrasjon innledningsvis å fungere som signal til både vedkommende aktør og det internasjonale samfunn, herunder våre egne allierte, om at norske myndigheter ser meget alvorlig på situasjonen. Dermed skal vi ikke bare gjøre vedkommende aktør klar over hvordan vi ser på situasjonen, men – kanskje vel så viktig - få det internasjonale samfunn på banen politisk for å stoppe en utvikling de vil se som meget lite ønskelig

- Hvis dette feiler ved direkte innsats å bidra til at militær maktbruk fra motpartens side får de størst mulige konsekvenser, dvs at situasjonen eskalerer utover det motparten vil se som ønskelig pga faren for alliert og internasjonal innblanding

- Ved eventuell utvikling til storkonflikt å sikre norske myndigheter størst mulig politisk innflytelse på utviklingen ved å delta i allierte fellesoperasjoner med relevante styrkebidrag

Konklusjon - strukturmessige konsekvenser av denne rollen

Formålet med en hver diskusjon om Forsvarets rolle må jo være å dra noen konklusjoner om hva som er en hensiktsmessig struktur. Dette kan i forlengelsen av ovenstående resonnement oppsummeres slik

- For det første videreføre noen rene nasjonale kapasiteter for fredsoperative oppgaver, som grensevakt, kystvakt, nasjonal kommandomyndighet etc

- Deretter supplere disse med operativt høyverdige enheter med stor reaksjonsevne og slagkraft for bruk i de scenarier der maktbruk utover fredsoperativ myndighetsutøvelse eller hevdelse av avgrensede suverene rettigheter fremstår som både nødvendig og troverdig

- I tillegg tilstrebe tett allianseintegrasjon og stor interoperabilitet med våre nærmeste samarbeidsland, både operativt og logistikkmessig – det siste blir uansett en økonomisk nødvendighet

- Prioritere kapasiteter mest mulig tilpasset det strategiske formål, uavhengig av etablerte forestillinger om nasjonal balanse, forsvarsgrenenes innbyrdes styrke etc
- Som konsekvens av den relativt sett større sannsynlighet for nasjonale utfordringer i sjø- og luftterritoriet tilsier dette en jevnere balanse mellom forsvarsgrenene enn den sterke vektlegging av Hæren som var en naturlig konsekvens av et invasjonsscenario – som nødvendigvis er landdominert pr definisjon
- Dette må på den annen side veies opp mot at hæravdelinger er de mest etterspurte i internasjonale operasjoner, men da er åpenbart Hærens tradisjonelle mobiliseringsavdelinger uegnet. Det er de for øvrig også i moderne nasjonale scenarier, pga sin lave reaksjonsevne og treningsstandard. Hæren må med andre ord fortsette omleggingen mot å bli en liten men stående forsvarsgren på linje med de to andre, mens HV i fremtiden blir det mobiliseringsbaserte oppbud
- Når jeg hevder at maktbruk utover det rent fredsmessige i forbindelse med ressursjurisdiksjon og myndighetsutøvelse utenfor territorialfarvannet ikke er sammenlignbart med annen maktbruk, er dette med andre ord ikke noe hærinspirert bakholdsangrep på fregattanskaffelsen. Den tror jeg er helt berettiget, basert på at mulige fremtidige konflikter med større sannsynlighet vil innebære anslag mot suverenitet og territoriell integritet til sjøs og i luften enn på land. Dette selvsagt i tillegg til de internasjonale operasjoner og deltagelse i maritime styrker hvor de også er nødvendige og velegnet.

Takk for oppmerksomheten